

هفته نامه فرهنگ، سخیری
مدرسه دانشجویی قرآن و عترت
دانشگاه تهران

دانشگاه
۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۰
شماره ۱ سال ۱۳۳۲

شماره ۲۶۰

kashef@quranetratschool.ir

www.QuranEtratSchool.ir

سال یازدهم

چگونه یک ارائه خوب در فضای مجازی داشته باشیم؟
تجربیات مریبان مجمع مدارس دانشجویی قرآن و عترت دانشگاه تهران

تدوین: کارگروه تخصصی آموزش مجازی
مدرسه آیات (مجازی)

- ۱ ..... مقدمه
- ۱ ..... طرح سوال و مصاحبه
- ۲ ..... تبلیغ دوره مجازی
- ۲ ..... جمع‌بندی
- ۴ ..... تمایز تدریس مجازی با حضوری؛ فرصتها و محدودیتها
- ۶ ..... جمع‌بندی
- ۷ ..... تأملی در مفهوم آموزش و چگونگی تهیه طرح درس و تدریس محتوا
- ۱۰ ..... جمع‌بندی
- ۱۱ ..... اصل تعامل با مخاطب
- ۱۴ ..... جمع‌بندی
- ۱۵ ..... نقش پشتیبان در فضای مجازی
- ۱۵ ..... کلام آخر

مقدمه

آموزش مجازی یکی از انواع شیوه‌های آموزش می‌باشد که می‌تواند به روش‌های مختلف و با استفاده از رسانه‌های متنوع اجرا شود. انتخاب شیوه اجرای آن وابسته به بسیاری از مسائل از جمله نوع محتوا و اهداف مسئول آموزش از ارائه مجازی است. مجمع مدارس دانشجویی قرآن و عترت علیه السلام در سال ۹۹ تجربه برگزاری دوره‌های^۱ همزمان را داشته است و مربیان آن تجربیات مختلف و زیادی در این رابطه کسب نموده‌اند. متن پیش رو در تلاش است تا تجربیات و مهارت‌های مربیان را به اشتراک بگذارد و در نتیجه بتوانیم هرچه سریعتر به یک ارائه بهینه و کارآمد در بستر مجازی دست یابیم. لازم به ذکر است که مربیان صرفاً به این سوال پاسخ داده‌اند که «چگونه می‌توان یک ارائه خوب در بستر مجازی داشت؟» پس از دریافت پاسخ‌ها برای استفاده بهتر، در قالب مصاحبه تدوین شده است. از همه مربیانی که در تهیه این مصاحبه ما راییاری نمودند، تشکر می‌کنیم و از دیگر مربیان نیز تقاضا داریم تا ما را از نظرات خود بهره‌مند سازند^۲.

۱. online

۲. ارتباط با خانم احمدیان: ۰۹۱۹۵۳۱۱۰۹۲

طرح سوال و مصاحبه

در خدمت اساتید و مربیان عزیز هستیم و قصد داریم از تجربیات تدریس آنان در فضای مجازی استفاده کنیم. در این گفتگوی چند نفره در تلاشیم تا درباره اصول و مهارت‌هایی صحبت کنیم که شما بزرگواران در آموزش مجازی کسب کرده‌اید. درخواست داریم که هر جا که نکته‌ای به نظرتان رسید با ما در میان بگذارید.

تبلیغ دوره مجازی

<<< ابتدا از مسائل پیش از شروع ثبت نام شروع می‌کنیم. آیا درباره زمان و چگونگی تبلیغات دوره‌ها و کارگاه‌های مجازی ملاکی دارید؟

خانم شریفی: تبلیغات هر دوره یا کارگاه مجازی بهتر است نزدیک به زمان کارگاه یا دوره انجام شود. اگر فاصله بین تبلیغات و کلاس‌ها زیاد باشد، ریزش‌ها هم زیاد می‌شود، چون افراد ثبت نام می‌کنند اما فراموش می‌کنند که در آن کارگاه شرکت کنند. همچنین در تبلیغات باید هدف، مخاطب و محورهای آن به صورت واضح تبیین شود.

<<< ذکر اهداف چه تأثیری در ثبت نام دوره‌ها دارد؟

خانم شریفی: ذکر اهداف مهم است چون هدف اصلی برگزاری دوره‌هایی با عنوان مشابه می‌تواند متفاوت باشد. مثلاً گاهی هدف دوره، ارتقای مهارت‌های مریبان در ارائه محتواست یا گاهی مرور کتاب، هدف اصلی دوره است. باید دقت کنیم که اگر دوره‌ها مخاطب‌محور باشد، بهتر است که از مریبان زبده و باتجربه برای تدریس بهره برد اما گاهی هدف ما تربیت مریبان می‌باشد. اهداف مختلف در نحوه برگزاری کاملاً تأثیرگذار است.

<<< گاهی اوقات چند کارگاه یا کلاس درباره یک موضوع با هم برگزار می‌شوند. آیا در این رابطه نظری دارید؟

خانم شریفی: به هیچ عنوان با برگزاری کلاس‌های موازی که موضوع یکسان دارند، موافق نیستم. مگر اینکه مخاطب، هدف و محور آن‌ها کاملاً متفاوت باشد و از قبل هم مشخص شود که هر کدام با چه هدف و محوری و برای چه مخاطبی ارائه می‌شود.

جمع‌بندی

نزدیک زمان برگزاری
انجام شود.

تبلیغات

کارگاه‌ها با عنوان یکسان صرفاً در صورت تعیین این موارد در یک زمان برگزار شوند.

تعیین اهداف، مخاطب
و محورهای کارگاه

تمایز تدریس مجازی با حضوری؛ فرصت‌ها و محدودیت‌ها

<<< لطف می‌کنید نظرتان را درباره آموزش مجازی و تفاوت‌هایی که با آموزش حضوری دارد، بفرمایید؟

خانم برومندپور: در حد تجربه خدمتتان می‌گویم؛ می‌بایست چهار موضوع را در نظر گرفت: اول- فضای مجازی، دوم- محتوایی است که باید در آن فضا منتقل شود، سوم- مربی‌ای که در این فضاست و در آخر، مخاطب. شما مخاطب را مستقیم نمی‌بینید و حذف چهره به چهره و عدم رابطه مستقیم باعث می‌شود که دغدغه‌های مربی بیشتر شود.

البته تدریس در فضای مجازی امتیازاتی هم دارد. از یک طرف شما به عنوان مربی می‌توانید مطلب را یکپارچه‌تر، یکنواخت‌تر و منسجم‌تر انتقال دهید. به همین علت، بر خلاف محدودیتی که دارد فرصت مناسبی است که آموزش یکپارچه و منسجم‌تری نسبت به آموزش حضوری ایجاد کند، چون در فضای حضوری - که البته بزرگواران تجربه‌اش را دارند- ما کاملاً محدود به مخاطب حاضر در کلاس باید مطلب را ارائه کنیم. سطح سوالات معمولاً زیاد و متنوع است. حجم زیادی از کلاس را سوالات در برمی‌گیرد و باعث آشفتگی و بی‌نظمی در کلاس می‌شود، مگر آنکه مربی بتواند ساماندهی کند و سوالات را سر جایش جواب دهد و زمان مناسبی برای سوالات بگذارد تا بیشتر حجم کلاس به پاسخ سوالات رنگارنگ و متنوع نگذرد. اصولاً آشفتگی حاصل از این سوالات متنوع می‌تواند اصل مطلب که قرار است به مخاطب منتقل شود را از بین ببرد و نتوانیم طرح درس مورد نظر را اجرا کنیم. در آموزش مجازی کمتر با این مسائل مواجه هستیم و اجرای طرح درس طراحی شده خیلی راحت‌تر است. به نظرم علت آن به خاطر سهم بیشتر مربی در آموزش و مشارکت کنترل‌شده مخاطب است.

خانم شریعتمداری: بعضی اصول در هر دو بستر حضوری و مجازی ثابت هستند اما شیوه اجرای آن متفاوت می‌شود. مثلاً در تدریس کتاب‌های روش‌های تدبیر، به نظرم نکته‌ای که مربی باید مد نظر داشته باشد -چه در فضای حضوری و چه در فضای مجازی- خودخوان بودن این کتاب‌هاست. منظورم از خودخوان بودن این است که این کتاب‌ها قابلیت خودآموزی و خودیادگیری دارند یعنی فرد می‌تواند خودش بخواند و یاد بگیرد.

<<< باتوجه به مطالبی که فرمودید چگونه مربی در فضای مجازی به این هدف برسد؟

خانم شریعتمداری: در آموزش این کتاب‌ها مخصوصاً وقتی فضای مجازی در اختیار شماست، یک آسانی وجود دارد چون شما بیشتر می‌توانید دانشجویان را ارجاع به مطالعه کتاب دهید. البته کلاس حضوری یک جذابیت‌های خاصی دارد که کلاس مجازی آنها را ندارد و آن فضای جمعی است. خارج شدن از خانه و در یک جمع قرار گرفتن، سوالات متفرقه افراد یا مشکلات شخصی که حل می‌شود، همه اینها حال فرد را عوض می‌کند، ولی در فضای مجازی این‌ها را نداریم. بنابراین فردی که در فضای مجازی به عنوان شاگرد می‌آید باید پایدارتر باشد و رغبتش هم بیشتر باشد. البته این یک فضای خوبی برای مربی می‌سازد که شاگرد را هر چه بیشتر به کتاب رجوع دهد. به نظر من این مهمترین مسئله در کتاب‌های روش‌های تدبیر است.

مطلب بعدی این است که ما در مجازی، بیشتر می‌توانیم افراد را به تمرین سوق دهیم. شاید ما نتوانیم در کلاس حضوری به تک تک افراد بگوییم تمرین‌ها را نمایش دهید ولی در فضای مجازی می‌توانیم از افراد بخواهیم تا از تمرین‌های خود عکس بگیرند و نمایش دهند و در حقیقت توپ را در زمین شاگرد بیندازیم و از او بخواهیم که تکالیف را ارائه کند. به نظر من این امکان در فضای مجازی بیشتر از فضای حضوری فراهم است و لازم است نسبت به این موضوع توجه ویژه داشته باشیم.

<<< اگر فرض را بر خودخوان بودن بگذاریم با مسئله‌ای روبرو هستیم که بعضی مطالب را ثقیل می‌دانند.
قرآن پژوه مطالب ثقیل را چطور باید یاد بگیرد؟

خانم شریعتمداری: بله، ثقیل هست ولی فرد با مطالعه اولیه‌ای که خودش می‌کند -طبق نظر مولف- به ۳۰ درصد از مطالب پی می‌برد. طبق ارزیابی‌ها در کلاسهای حضوری روش‌های تدبیر نیز همین قدر یادگیری اتفاق می‌افتد؛ چه فرد مربی داشته باشد و چه مربی نداشته باشد. ظاهراً داشتن مربی خیلی تفاوت در یادگیری حاصل نمی‌کند. شاید وقتی فرد مربی دارد، بیشتر سعی کند که گوش بدهد تا تلاش کند و وقتی مربی ندارد تلاشش بیشتر است و سعی‌اش برای اینکه بتواند مباحثه کند یا با یک مربی رفع اشکال کند، بیشتر می‌شود.

<<< از نظر شما به عنوان یک مربی، برای تدریس در فضای مجازی چه مشکلاتی وجود دارد؟

خانم شریعتمداری: در عین مزایایی که در فضای مجازی نسبت به فضای حضوری وجود دارد و آن خودآموز کردن کتاب‌هاست، ولی مشکلی که در این فضا است این است که شناخت افراد سخت‌تر می‌شود. در فضای حضوری افراد را بهتر و بیشتر می‌توانید به حرف در بیاورید. به هر حال یک رویارویی و چشم در چشم شدنی وجود دارد و یا اگر اسمی را صدا می‌زنید، چهره او را می‌بینید. اینها در فضای مجازی وجود ندارد و اگر شخصی سکوت کند شما امکان نطق خوانی ندارید و البته نمی‌توانید بگویید او شاگرد این کلاس نیست و یا مستمع آزاد است. یک مقدار امکان پنهان شدن افراد زیاد است. این شاید خیلی جالب نباشد. حتی امکان گروه‌بندی افراد کمتر است و بعضی مسائل دست و پاگیر مانند گروه زدن در پیام‌رسان‌ها مطرح می‌شود.

خانم خوش اخلاق: بله دقیقاً. ما در فضای مجازی رویت مخاطب نداریم پس باید تنوع در ارائه ایجاد کنیم. چون مخاطب مجازی -در کلاس‌های غیر تدبیری بیشتر این آسیب وجود دارد- خیلی دوست دارند، شنونده باشد و اگر مربی خوش صحبت و خوش‌بیان و خوش‌رو باشد، دیگر بدتر! می‌خواهند که فقط مربی صحبت کند. شما توجه داشته باشید که نباید این اتفاق بیفتد. برای همین شما باید مخاطب را دعوت به چالش بکنید و بخواهید حتی صدایش را بشنوید و بخواهید که با صوت صحبت کند. در این مدت مخاطب باید با تصویر شما، صوت شما و نوشتار شما در ارتباط باشد و مدام این رفت و برگشت وجود داشته باشد وگرنه ارائه خسته‌کننده می‌شود. البته دعوت مخاطب به مباحثه نیز بسیار مهم است.

خانم شهیدزاده: در واقع اگر ما بتوانیم از فضای مجازی به خوبی استفاده کنیم و انواع روش‌های تعامل دوطرفه بین استاد و شاگردان و حتی بین شاگردان را فراهم کنیم، این فضا یکی از فضاهای بسیار پربازده برای آموزش به حساب می‌آید. از جمله ظرفیت‌های این فضا، جمع کردن افراد از مناطق مختلف دنیا بر محور تخصص و علاقه‌شان است اما این بازدهی به شرطی محقق می‌شود که بتوان این فضا را مدیریت کرد.

<<< لطفاً بفرمایید برای مدیریت بهینه فضای مجازی چه نکاتی را باید مد نظر داشت؟

- خانم شهیدزاده:** برای مدیریت بهینه این فضا، لازم است خروجی‌های مختلفی را در نظر گرفت:
- ۱- شناسایی افراد فعال در حوزه تخصصی کلاس؛
  - ۲- شناسایی سطح شناخت یا عمل یا گرایش مخاطب به موضوع کلاس؛
  - ۳- ارائه سوال، یا جلب مشارکت مخاطبان جهت ورود به بحث؛
  - ۴- شناسایی پیش‌نیازهای لازم برای ارائه محتوا به مخاطب؛
  - ۵- انعطاف در طرح درس برای ایجاد تغییر در ارائه محتوا با توجه به پیش‌نیازهای شناسایی شده.

<<< در خدمت یکی از فعالان طرح بیوت نورانی هستیم، با توجه به اینکه کلاس‌های بیوت سابقاً حضوری برگزار می‌شد، آیا در برگزاری آموزش مجازی شما محاسنی می‌بینید؟

یکی از فعالین بیوت نورانی: برگزاری کلاس‌های مجازی خود بزرگترین موهبت برای دوستان مربی و مخاطب هست و با توجه به شیوع بیماری کرونا، اشتغال افراد، داشتن فرزند و خانه‌داری، دوری راه در تهران یا ایران (دوری مسافت) از راه‌اندازی فضای ارائه مجازی بسیار متشکریم. البته می‌شود به محاسن دیگری در برقراری این کلاس‌ها اشاره کرد که تنوع ساعت کلاس‌ها از جمله آنهاست.

<<< لطفاً تفاوت کلاس حضوری و مجازی را جهت برقراری و ارتباط با مخاطب بفرمایید.

یکی از فعالین بیوت نورانی: در کلاس حضوری، پوشش، زبان بدن، تحرک، استفاده از تخته و ابزارهای آموزشی، سوالات حضار و غیره سبب جلب توجه و رفع یکنواختی کلاس می‌شود ولی با توجه به نکاتی که بقیه عزیزان هم ذکر کردند، ما مخاطب را نمی‌بینیم و باید روی حواسی که امکان درگیری آن هست به نحو احسن کار کرد؛ دو حواس مهم گوش و چشم و گاهی درگیر کردن ذهن و خیال. پس اینکه مربی با چه صدایی، با چه حال و انرژی، با چه صوت و محتوایی و با چه تصویری کلاس را اجرا می‌کند در جذب مخاطب برای ادامه مسیر بسیار موثر است. از جمله نکات مهم، چگونگی نحوه شروع کلاس است که بالاترین تأثیر را در جذب مخاطب دارد.

<<< به نظرتان چه نکاتی می‌بایست در آموزش مجازی لحاظ شود که در آموزش حضوری اهمیت کمتری دارد؟

خانم احمدیان: مسئله‌ای که در آموزش مجازی اهمیت خاصی دارد، شناخت بستر و امکاناتی است که می‌خواهیم به واسطه آن تدریس نماییم و با مخاطب ارتباط بگیریم. مربی می‌بایست برای شناخت این ابزارها و خلاقیت‌هایی که می‌تواند به واسطه آن‌ها در تدریس داشته باشد، زمانی را صرف کند. مثلاً شما می‌توانید از ابزار تخته یا پخش فیلم استفاده نمایید یا حتی از مخاطبان بخواهید که فایلی را به اشتراک بگذارند و با مشارکت بقیه اعضا این فایل را اصلاح یا تکمیل نمایند. هم‌چنین می‌توان به راحتی از چند مربی دیگر دعوت کرد تا چند دقیقه در رابطه با موضوع جلسه ارائه‌ای داشته باشند. یا اینکه می‌توان در جلسه یک سفر مجازی داشت و با اعضای جلسه به دیدن تصاویر خاص رفت. در کل علاوه بر فهم دقیقی از محتوا و تحلیل آن برای ارائه بهتر، لازم است که محدودیت‌ها و فرصت‌های فضای مجازی را بشناسیم و به خوبی از آن استفاده نماییم.

تبلیغات

فرصت

محدودیت

الزامات

سخت تر بودن شناخت مخاطب

امکان پنهان شدن شاگرد و عدم مشارکت - گاهی نمی‌توانیم مخاطب را به نطق در آوریم -

امکان تدریس یکپارچه تر و یکنواخت تر و منسجم تر

امکان ارجاع بیشتر به کتاب و استفاده از ظرفیت خودخوان بودن کتاب

امکان افزایش سهم مشارکت شاگرد در آموزش - دریافت تکالیف و ارائه مطالب -

امکان افزایش روش های تعامل

حذف محدودیت زمان برگزاری کلاس

افزایش گستره مخاطبین در صورت مدیریت فضا

مخاطب با استقلال و رغبت بیشتر نسبت به حضوری

استفاده از چشم و گوش مخاطب و تا حدودی خیال

شناخت ابزار آموزش مجازی ، فرصت ها و محدودیت های آن

شناسایی افراد فعال

شناسایی سطح شناخت یا عمل یا گرایش مخاطب

ارائه سوال، یا جلب مشارکت مخاطبین

شناسایی پیش نیازهای لازم

انعطاف در طرح درس

تأملی در مفهوم آموزش و چگونگی تهیه طرح درس و تدریس محتوا

<<< مربی چگونه باید به تدریس محتوا پردازد؟

خانم برومندپور: گام اول این است که ببینیم چه نوع محتوایی داریم و در آموزش آن باید به چه مواردی توجه کنیم. بر اساس این اصول، طرح درس نوشته می شود و می توان به تدریس پرداخت. اگر نوع کتابها را در مدرسه قرآن نگاه کرده باشید، کتابهایی هستند که به اصول می پردازند و در نظر دارند که کلیات و قوانین را به افراد یاد دهند تا مخاطب پس از آموزش بتواند این اصول را با مسائلی که با آن درگیر است، منطبق کند و خود به پاسخ برسد. این همان روش صحیحی است که تفکر را پرورش می دهد.

<<< پس به نظر شما نباید مصادیق خارج از کتاب برای مخاطب بیاوریم؟ به نظر می رسد مصادیق بیشتر به فهم مخاطب کمک می کند.

خانم برومندپور: مربی نباید به سمت مصادیق جزئی برود چون افراد مشغول جزئیات می شوند، به ویژه اگر در حوزه رشد کار می کنند. به این دلیل که نوعا مخاطب ما خانمها هستند و خانمها جزءنگرند و درگیر مسائل شخصی خودشان به صورت افراطی می شوند. در نتیجه باعث می شود آن اصول و کلیتی که به آنها یاد می دهیم کلاً مفقود شود و ذهنشان بر مثالها و چالشهای شخصی شان متمرکز شود و اصل آن موضوع که کتاب می خواهد به مخاطب یاد بدهد، فوت شود.

<<< با ذکر این نکات، مربی چه نقشی در فعال کردن تفکر مخاطب دارد؟

خانم برومندپور: نکته مهم که مربی باید در نظر بگیرد، حجم مطلبی است که به مخاطبش آموزش می دهد. این حجم نباید کشنده تفکر مخاطب باشد و لقمه را تا حد مصادیق ریز کند و در دهانش بگذارد. حتی اگر به سوالش پاسخ می دهد، سعی کند که مخاطب خودش به جواب برسد. قدم به قدم موضوع را برای خود تشریح کند تا خود مخاطب به جواب برسد. البته باید با مخاطب همراهی کرد ولی نه در حدی که جواب را در اختیارش قرار دهیم.

<<< لطفا بیشتر درباره تفکر و نقش آن در آموزش بفرمایید.

خانم پسیان: مهم ترین کار در آموزش، فعال سازی تفکر در خود و سپس در مخاطب است. در واقع واژه معادل آموزش در قرآن، تفکر یا «تفکر بلاغی» است. اولین کاری که یک مربی باید انجام دهد، فعال کردن تفکر در خودش است که با فعال سازی تفکر در خود می توان در دیگران هم آن را فعال کرد. تفکر یعنی انسان با یک سوال، نیاز و مسئله مواجه شود و آن را به یک مرجع حق رجوع دهد تا حق مطلب را بفهمد. در این صورت ذکر بر او جاری می شود. یا اینکه به یک عالم، اهل ذکر، رسول، قرآن رجوع می کند و حق نازل شده را متناسب با نیاز خود پیاده می کند. در آموزش مقصود فعال کردن نیاز نسبت به آموزشهای داده شده است که در این راه ابتدا لازم است تا نیاز در فرد فعال شود. یک مربی می تواند یادگیری مخاطب را با میزان فعال شدن نیاز مخاطب نسبت به محتوای آموزشی، رجوع به حق و عمل به محتوای قرآنی بسنجد.

<<< لطف بفرمایید راجع به مولفه مربی و کارهایی که لازم است انجام بدهد، توضیح دهید.

خانم پسیان:

۱. مربی سعی کند تفکر را در خود فعال کند.

۲. به وسیله لحن، کلام، صحبت و... مطلب مورد نظر را القاء کند. لحن در ارائه بسیار مهم است. به خصوص وقتی آموزش مجازی است و مخاطب بیشتر با صدای شما مواجه است. مثلا لحن منزه از تحقیر باشد. حتی دقت کنیم که صوتمان در طول ارائه یکنواخت نباشد و فراز و فرود لازم را داشته باشد.

۳. اگر القاء همراه با محبت صورت بگیرد، آموزش را به هدف اجابت نزدیک تر می کند.

<<< لطفا درباره چگونگی محتوای تدریس که یک مربی باید داشته باشد، هم توضیحی بفرمایید.

خانم پسیان:

۱. سیر موضوع مشخص باشد (مربی بداند که از کجا به کجا می خواهد برسد و این معنی تفکر است که فرد وضعیت موجود را ببیند، بداند به کجا می خواهد برسد و مخاطب را چگونه به آن سیر دهد). به این منظور داشتن طرح درس این سیر را مشخص می کند. وقتی که این طرح درس منجر به دریافت حق در مخاطب شود، تفکر در او فعال شده است.

۲. سوالات برانگیزاننده و سوالات ارزیابی کننده دو سر آموزش هستند. ارزیابی اولیه و ثانویه با هم مقایسه می شود و میزان فهم و یادگیری مورد سنجش قرار می گیرد و متناسب با آن محتوای بعدی آماده می شود.

<<< به نظر شما چگونه می شود توجه یک مخاطب را برانگیخت و در ضمن پیشنهادتان را درباره یک ارائه خوب بفرمایید.

خانم پسیان: مخاطب با فعال شدن تفکر درگیر می شود.

پیشنهادم برای یک ارائه خوب این است که کلاس را به سه مرحله تقسیم کرد:

الف. قبل از کلاس: می توان از فعال سازی تفکر مثل «سوال» یا «مثل» یا «قصه» و... استفاده کرد (مواردی مرتبط با موضوع کارگاه یا کلاس خود، مطرح کنید).

ب. حین کلاس: گفتگو و درگیر کردن مخاطب با محتوا

حرکت و سیر از وضعیت موجود به مطلوب بر اساس طرح درس اتفاق می افتد و می تواند در قالب های متفاوت، متنوع و خلاقانه باشد.

ج. بعد از کلاس: ارزیابی

مخاطب را می توان با انواع خروجی ها ارزیابی کرد. برای تهیه این خروجی ها می بایست چند گروه از مخاطبان را در نظر گرفت و متناسب با آن، تنوعی از خروجی ها را طراحی نمود. مثلا برخی می توانند خروجی های هنری داشته باشند یا در سطحی از فعالیت های پژوهشی شرکت کنند و بدین ترتیب افراد با این تکالیف شناسایی می شوند.

<<< یکی از سوالات مطرح برای مربی این است که چه میزان تسلط به محتوا برای تدریس آن لازم است؟

خانم برومندپور: خیلی واضح هست که مربی باید دستش پر باشد و نیاز است که مربی بیشتر از مطالبی که می خواهد تدریس کند، بداند. و نیز بداند که چه حجمی از آن را باید به مخاطب منتقل کند.

برای مثال من به عنوان مربی دوره سوم رشد، باید مطالب دوره چهارم رشد (بلوغ عاطفی) را خیلی خوب بلد باشم و با سازه کتاب عجین شده باشم. این می طلبد که خودم در حد وسعم به آن عمل کرده باشم و در حوزه زندگی خودم مصداق داشته باشم. منظورم این نیست که مصداق زندگی خود را مطرح کنم بلکه باید توانسته باشم برای حل این مصداق و مشکلات به راه حل دقیق و ملموس رسیده باشم. تا زمانی که مشکلات خودم را حل نکنم، این کتاب برای من عینیت پیدا نمی کند و فقط یک سری محفوظاتی است که می گویم و سعی دارم که به خورد دیگران دهم و چون به جان خودم ننشسته است در نتیجه مخاطب من هم بهره ای از آن نمی برد مگر اینکه مخاطب زرنگی باشد و مصداق آن روایت باشد که «چه بسا فردی چیزی را بلد است و به بلدتر از خودش منتقل می کند» و این می طلبد که مخاطب من باهوش تر و اهل عمل تر باشد. چنین شخصی می تواند به کتاب عینیت بخشد. این عینیت بخشیدن و عمل کردن به کتاب وقتی بیشتر اهمیت می یابد که مطالب ما قرآنی است و قرآن سیرش تبدیل علم به عمل است. تا علمی را به عمل تبدیل نکنیم، یاد گرفتن علم بعدی منتفی است و چیزی به ما یاد نمی دهد.

<<< جهت ارتقای مخاطبان، مریبان چه کارهایی را باید انجام بدهند؟

خانم شهیدزاده: ارائه سیرهای مطالعاتی انفرادی یا گروهی برای ارتقای سرعت آنها در انجام فعالیت‌ها و گذراندن دروس دوره، گاهی برگزاری کارگاه‌های فشرده و کلی در ارائه برخی محتویات پایه کمک‌کننده مخاطب در فهم محتوای این کلاس است (مثل ساختار وجودی انسان و کتب مبانی رشدی و تفکری و...). هم‌چنین معلم در تلاش باشد که سطح ارتباط مخاطب با قرآن ارتقاء یابد و از همه مهم‌تر در تلاش برای عبودیت بیشتر باشد که روح ثابت و جاری جلسات علمی است.

<<< خانم بخشی! لطفا تجربیات خود را در آموزش مجازی بفرمایید.

خانم بخشی: یک ارائه خوب، پر از حُسن است و باید برای آن برنامه‌ریزی کنیم. در این رابطه علاوه بر نکات دوستان نکات دیگری به نظرم می‌رسد که خدمتتان عرض می‌کنم:

۱. قدرت تواضع و انعطاف‌پذیری مان را بیشتر کنیم. هرچه در این زمینه بیشتر عمل کنیم، موفق‌تر هستیم. درست است که ما برنامه‌ریزی می‌کنیم تا در یک زمان خاص کارها را انجام دهیم ولی ممکن است مخاطب خسته شده باشد و لازم باشد که ما زودتر کلاس را تعطیل کنیم یا اینکه مثلاً تمایل داشته باشد که سوال پرسد تا موضوع برایش واضح‌تر شود.

۲. از شنیدن نقدهای مخاطبان نترسیم. یعنی اگر به ما نقد می‌شود حالت تدافعی به خودمان نگیریم. سعی نکنیم از رفتارمان دفاع بکنیم. سعی کنیم راهکارهایی برای تقویت آن مسئله نقدشده در نظر بگیریم. تجربه نشان داده است که خوب شنیدن نقدها منجر به ارائه بهتر می‌شود.

۳. موضوع بعدی خوب دیدن و خوب شنیدن است و جلب توجه و رغبت است. این سه عامل خیلی مهم است. خوب دیدن در فضای مجازی رصد کردن چیزهایی است که دوستان می‌نویسند و اگر شما فرصت نمی‌کنید از پشتیبان‌ها بخواهید که آنها را رصد کنند. سوالات را ببینند و در واقع دغدغه‌ها و نگرانی‌ها یا هر مطلبی که دوستان مخاطب می‌نویسند، دیده شود.

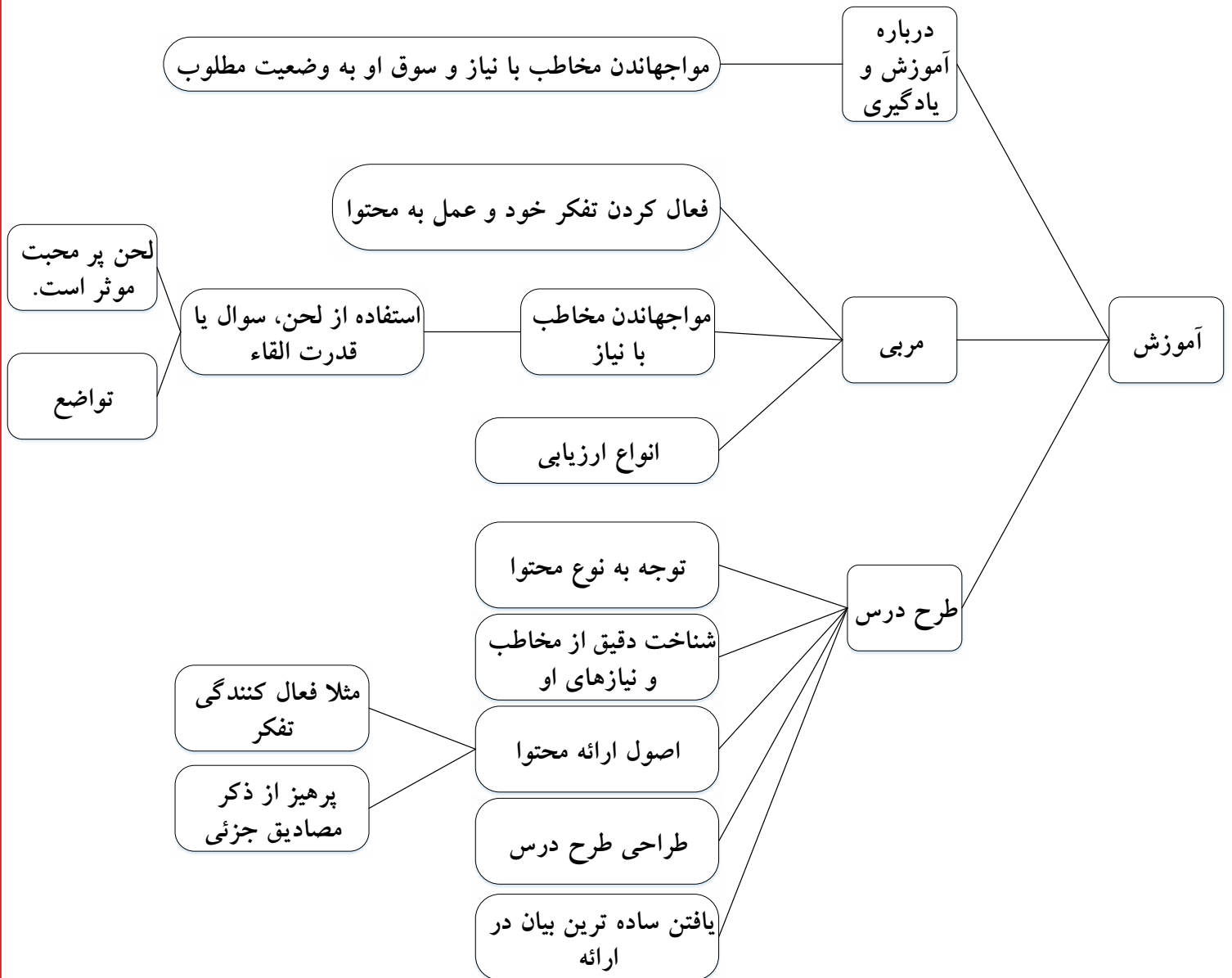
۴. باید مطالب ارائه شده دقیق و محکم باشد. البته چون مطالب مان از قرآن و تفسیر المیزان است، ویژگی محکم بودن را دارد. خیلی لازم است که ما از خودمان صحبت نکنیم. مثال‌هایی که مطمئن نیستیم را نگوییم.

۵. ایجاد انس و ملاطفت و داشتن ذکر برای خود در حسن ارائه اثربخش است. البته درست است که فضای مجازی یک فضای خشک است و ما امکان ارتباط حتی امکان چشمی هم نداریم اما می‌توان گاهی به صورت خصوصی جواب دوستان را دهیم و حتی دوستان را با اسم صدا کنیم. این صدا کردن‌ها باعث صمیمیت می‌شود و از واژه‌هایی که مأنوس نیستند برای مخاطبان استفاده نکنیم. بعضاً به مریبان مدرسه قرآن نقد می‌شود که مدل صحبت کردن شما برای جامعه آشنا نیست. قبل از کلاس، مطالب را دوره کنیم مثلاً اگر المیزان می‌خوانیم بتوانیم واژه‌ها را با واژه‌های راحت‌تری جایگزین کنیم و این به خصوص برای دوستانی که خارج از کشور هستند، خیلی مهم است. چون آنها سال‌ها از زبان فارسی دور بودند و نمی‌توانند با کلاس ارتباط برقرار کنند.

۶. موضوع بعدی این است که از زاویه‌ای که مورد تایید مخاطب است وارد بشویم یا اگر اعضای کلاس مان دغدغه خاصی دارند از همان ورود کنیم و آنها را بشناسیم. این کار باعث می‌شود اثرپذیری بیشتری داشته باشد و عجله در ارائه مطالب مان نداشته باشیم و با بی‌حوصلگی یا بداخلاقی کلاس را ارائه نکنیم.

خانم احمدیان: در ادامه فرمایشات خانم بخشی، فکر خوبی است که اگر عضو زیرمجموعه مدارس تخصصی هستید از مدرسه بخواهید یک فرم الکترونیکی در اختیارتان قرار دهند تا شما برای شناخت بهتر چند سوال از مخاطبان بپرسید. می‌توان با توجه به این شناخت مخاطبان را برای خود دسته‌بندی و حتی اولویت‌بندی کنیم و بنا به تنوع آنها خروجی‌های مختلفی برای جلسه تعیین کنیم. پس از دریافت این تهرین‌ها شناخت بیشتری از مخاطب کسب می‌کنیم که در چه مسئله‌ای استعداد دارد و در ادامه مسیر، مربی می‌تواند کارگاه‌هایی را متناسب با مخاطب طراح کند. باید دقت کنیم که آموزش یک مسئله پی در پی و گام‌بندی شده است.

جمع‌بندی

اصل تعامل با مخاطب

<<< خانم برومندپور! با توجه به نکات شما، چطور می‌توان از امکان تعامل، استفاده نمود؟

خانم برومندپور: همان‌طور که عرض کردم، مربی باید بتواند خود را جای مخاطب بگذارد، او را تحلیل کند و متناسب با او مطلب را انتقال دهد. این خیلی موضوعیت دارد. در طول آموزش هم یک زمان یا زمان‌هایی را به طور منظم برای پاسخ به سوالات قرار دهد و در صورت نیاز بعضی موارد را به منابع ارجاع دهد. در حدی که می‌تواند به سوالات پاسخ دهد. مسئله دیگر، ارتباط گرفتن با مخاطبان در طول کلاس است. البته اگر کلاس آنلاین است، ارتباط گرفتن با آنها باید به صورت ملموس باشد و این نیز خیلی موضوعیت دارد.

<<< لطفاً از شیوه تدریس خود در فضای مجازی هم بفرمایید.

خانم برومندپور: در کلاس، من فضای گفتگوی کلامی فراهم نمی‌کردم و در این کار تعمد داشتم. می‌خواستم به صورت متنی بنویسند. سوال از مخاطبان می‌پرسیدم و آنها به وسیله نوشتن جواب می‌دادند. همان موقع که سوال را می‌نوشتند، سوال‌هایشان را می‌دیدم و عکس‌العمل نشان می‌دادم. اگر به جابود و سوال مرتبط بود، جواب می‌دادم و گرنه می‌گفتم تا پایان درس صبر کنید. به‌رحال مخاطب باید به نحوی اقناع و راضی شود یعنی اینکه باید بگویی تو را می‌بینم و به اصطلاح مدیریت روانی کنید.

لحن کلام و ارائه مطلب به سمت و سویی باید سوق یابد تا آن چیزی که خوراک ذهنی مخاطب است به او داده شود؛ نه پرگویی شود و نه کم‌گویی. ما مربی‌ها با هم متفاوت هستیم. بعضی از مربی‌ها ماشاءالله مطالب را خیلی توضیح می‌دهند و بعضی از مربی‌ها تا چهار جمله می‌گویند دیگر نمی‌توانند چیزی بگویند. ارائه باید متناسب با اقناع مخاطب باشد یعنی لقمه به اندازه دهانش باشد و به اندازه فکرش باشد؛ نه کوچکتر و نه بزرگتر.

<<< خانم شریعتمداری! شما فرمودید که در فضای مجازی امکان پنهان شدن افراد زیاد است و بعضی افراد وارد تعامل نمی‌شوند. برای حل این مشکل شما راه حل خاصی دارید؟

خانم شریعتمداری: به نظرم این محدودیت‌های مجازی را مجبوریم بپذیریم و البته باید برای آن تدبیری شود. می‌توان قوانینی برای کلاس گذاشت مثل این که مربی بگوید من ۲۰ دقیقه بیشتر ارائه نمی‌دهم و ۴۰ دقیقه دیگر را شما باید صحبت کنید که باعث می‌شود افراد بدانند که باید حرف بزنند. یا الزام کند که پشت میکروفون حرف بزنید و آن چیزی را که فهمیدید، ابراز کنید. به نظرم چنین تدابیری خوب است.

<<< اگر افراد با شیوه‌ای که فرمودید باز هم مشارکتی در کلاس نداشتند، مربی چه باید بکند؟

خانم شریعتمداری: حال اگر صحبت نکردند، خوب ما نمی‌خواهیم افراد را مجبور به کاری کنیم. مربی با خودش می‌تواند قرار بگذارد که درس را در مثلاً ۲۰ دقیقه ارائه دهد و دیگر خود را درگیر سخنرانی نکند. این خیلی مهم است که مربی برای مقدار صحبت کردن خود یک حد و حدودی قائل شود. شاید در فضای حضوری من مربی وقتی درس می‌دهم و شروع به سخنرانی می‌کنم، وسطش ممکن است دو یا سه نفر سوال بپرسند و یا چند نفر خمیازه بکشند! در چنین حالتی می‌فهمم که انقدر سخنرانی‌محور نباید پیش روم ولی در فضای مجازی اگر مربی روند سخنرانی‌محور را شروع کند، امکان شکستن‌اش توسط شاگرد خیلی سخت‌تر است.

<<< با توجه به مطالبی که فرمودید به نظر می‌رسد شما مخالف شیوه سخنران‌محور در کلاس هستید؟

خانم شریعتمداری: وقتی شما در فضای سخنرانی می‌روید، در واقع تدبیر را خط می‌زنید. چون شروع می‌کنید به

پاسخ دادن به سوالات ذهنی افراد یا پر کردن ذهن مخاطب از اطلاعات. پس بدانید اولاً شاید فرد از شدت اطلاعاتی که روی سرش ریخته می‌شود، دچار سوء هاضمه شود و دوم ممکن است سوال داشته باشد ولی می‌فهمد که خانم/ آقای فلانی خیلی خوش بیان و دوست‌داشتنی است که خیلی از صحبت‌هایشان استفاده می‌کنم و نیاز فرد از روی قرآن به روی معلم قرآن جابجا می‌شود و این مسئله انحراف به وجود می‌آورد. معلم‌هایی که سخنرانی محور هستند، درصدی از این تقصیر را به گردن دارند. ما باید این را مواظب باشیم و برای آن ممکن است قوانینی قرار دهیم تا در کلاس همه صحبت کنند.

مثلاً قوانینی قرار می‌دهم که ده دقیقه صحبت می‌کنم و اگر مخاطب چیزی نگفت یا نپرسید به همین بسنده می‌کنم و می‌فهمم که مخاطبم حوصله ندارد. در چنین موقعیت‌هایی ممکن است اعتراض بشنوید که ما نفهمیدیم، بیشتر بگویید که این ابرازات، مثبت و نشانه فعال شدن نیاز است.

<<< خانم شهیدزاده! ممکن است بفرمایید نحوه سوال کردن در کلاس مجازی چگونه باید باشد و چه فایده‌ای دارد؟

خانم شهیدزاده: بیان سوالات کوتاه‌پاسخ، در میانه کلاس مفید است و چنین نتایجی را می‌تواند در برداشته باشد:

- جلب حواس و توجه بیشتر
- فعال کردن کلاس
- ایجاد زمینه برای همگرا شدن
- افزایش گرایش به محتوای جلسه

<<< به نظر شما بهترین نحوه انتقال مطلب به مخاطب در فضای مجازی چگونه است؟

خانم شهیدزاده: مدرس کلاس در صورتی که مطلب را فهمیده باشد و تصویر آن در وجودش باشد، می‌تواند بهترین انتقال را در فضای مجازی داشته باشد. آنچه در فضای مجازی به مخاطب منتقل می‌شود، القای مدرس و معلم از این فهم است. هرچه بیشتر باشد، عمق انتقال بیشتر خواهد بود و رضایتمندی کلی مخاطب نیز فراوان می‌شود.

<<< خانم خوش اخلاق! به نظر شما مربی چگونه می‌تواند مخاطب را با خودش همراه کند؟

خانم خوش اخلاق: مریبان باید هر پنج دقیقه یک بار یا ۱۰ دقیقه یکبار یا نهایتاً یک ربع یکبار، مخاطب را به چالش دعوت کنند. حالا یا با طرح سوال یا با اینکه نظرشان را بگویند. شما بیشتر از یک ربع متکلم‌الوحده نباشید و سر یک ربع بازخورد از مخاطب بگیرید. حالا یا با یک طرح سوال یا از آنها بخواهید نقد کنند. باید مخاطب احساس کند که کلاس برای اوست و اگر من صحبت می‌کنم به عنوان شخص بالاتر نیستم بلکه به عنوان شخص مدیریت‌کننده جلسه هستم. بدانند که تمام فضا در اختیار او هست که می‌تواند مطالبش را انتقال دهد. مطلب بعدی اینکه حتماً باید مخاطب ارائه داشته باشد. حتی اگر خواستند ارائه صوتی هم بدهند و مثلاً اگر ۲۰ نفر مخاطب دارید، باید همه ارائه دهند. مریبان باید تکلیف را به صورت نقطه‌ای تعیین کنند که هر بزرگوارى بتواند در سه الی چهار دقیقه ارائه بدهند مثلاً خانم فلانی شما سه دقیقه به این سوال جواب بدهید. بعد سوال را روی تخته یا فایل ورد می‌نویسیم و به اشتراک می‌گذاریم. این طوری سعی می‌کنیم که همه عزیزان بتوانند ارائه دهند. این روش خیلی موثر است. عزیزانی که تدبر درس می‌دهند، بایستی به این نکته اشراف داشته باشند که یک زمان ۴۵ دقیقه‌ای - البته به کتابی که درس می‌دهند، بستگی دارد - برای این کار بگذارند. اجازه ندهیم کسی فرار کند. حتی اگر می‌شود یک نکته تایپ کند و همه اینها را به اشتراک بگذاریم.

<<< یک مربی چگونه باید نیاز مخاطب را درک کند و مطالب را به او انتقال دهد؟

خانم برومندپور: اینها از تعامل با مخاطب، دوست شدن با او، فکر کردن به او و اینکه خودمان را جای او بگذاریم،

فهمیده می‌شود. بر اساس حدیث امام علی علیه السلام هر آنچه بر خود می‌پسندی، بر دیگران بپسند و آنچه که بر خود نمی‌پسندی، برای دیگران هم نپسند. کم‌کم سازه مخاطب را پیدا کنیم و به نحوی در حد و اندازه مخاطب مطلب را به او انتقال دهیم.

<<< خانم احمدیان! به نظرتان توجه به چه مواردی در تعامل مهم است؟

خانم احمدیان: ما برای ارائه باید دقت کنیم که در کجا تدریس می‌کنیم؟ مثلاً در طرح بیوت نورانی است یا اینکه ارائه‌ای تخصصی داریم؟ ممکن است مربی بیوت برای اتمام یک سوره فقط یک ساعت مهلت داشته باشد و به نظرش فرصتی برای تعامل با مخاطب نداشته باشد اما یک مربی تدبیر تشخیص دهد که بازخورد مخاطب لازمه تدریس من است و اگر مخاطب پاسخ سوالاتم را ندهد، ادامه نمی‌دهم. درک صحیح از الزامات آموزش محتوا و دانستن روش‌های تعامل در مهارت‌های آموزش بسیار مهم است. معلم، مخاطب و محتوا در آموزش مهم هستند اما باید دید هر کدام از این موارد چه وزنی در ارائه دارند. محتوای شما در اینجا نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. من اگر بخواهم مقدمات تدبیر آموزش بدهم، تنوع در ارائه برایم مهم می‌شود. پس اول مثلاً با یک ماهنگ شروع می‌کنم. بعد از یک ربع صحبت، تخته را باز می‌کنم. دوباره یک ربع که گذشت پاورپوینت را باز می‌کنم. حتی دقت می‌کنم که دقایقی با مخاطب ارتباط تصویری داشته باشم و اگر امکانش بود در بعضی جلسات بخواهم که آنها هم تصویری صحبت کنند. اما وقتی وارد ترم دوم روش‌های تدبیر می‌شوم، شیوه تدریس را تغییر می‌دهم. شاید اصلاً به مخاطب میکروفون ندهم که صحبت کند و از او بیشتر بخواهم که نکته و جمله بنویسد. چون با توجه به اهداف کتاب می‌خواهم او را به سمت گزاره‌نویسی سوق دهم. یک معلم باید برایش معلوم باشد که چه هدفی دارد و این محتوا چگونه باید به این هدف برسد و مخاطب را چگونه گام به گام به این هدف برساند. بر این اساس چگونگی تعامل با مخاطب تعیین می‌شود. حتی اینکه مخاطب چقدر بازخورد دهد نیز به شیوه تعامل شما برمی‌گردد.

<<< چه موارد دیگری در تعامل کمک‌کننده هستند؟

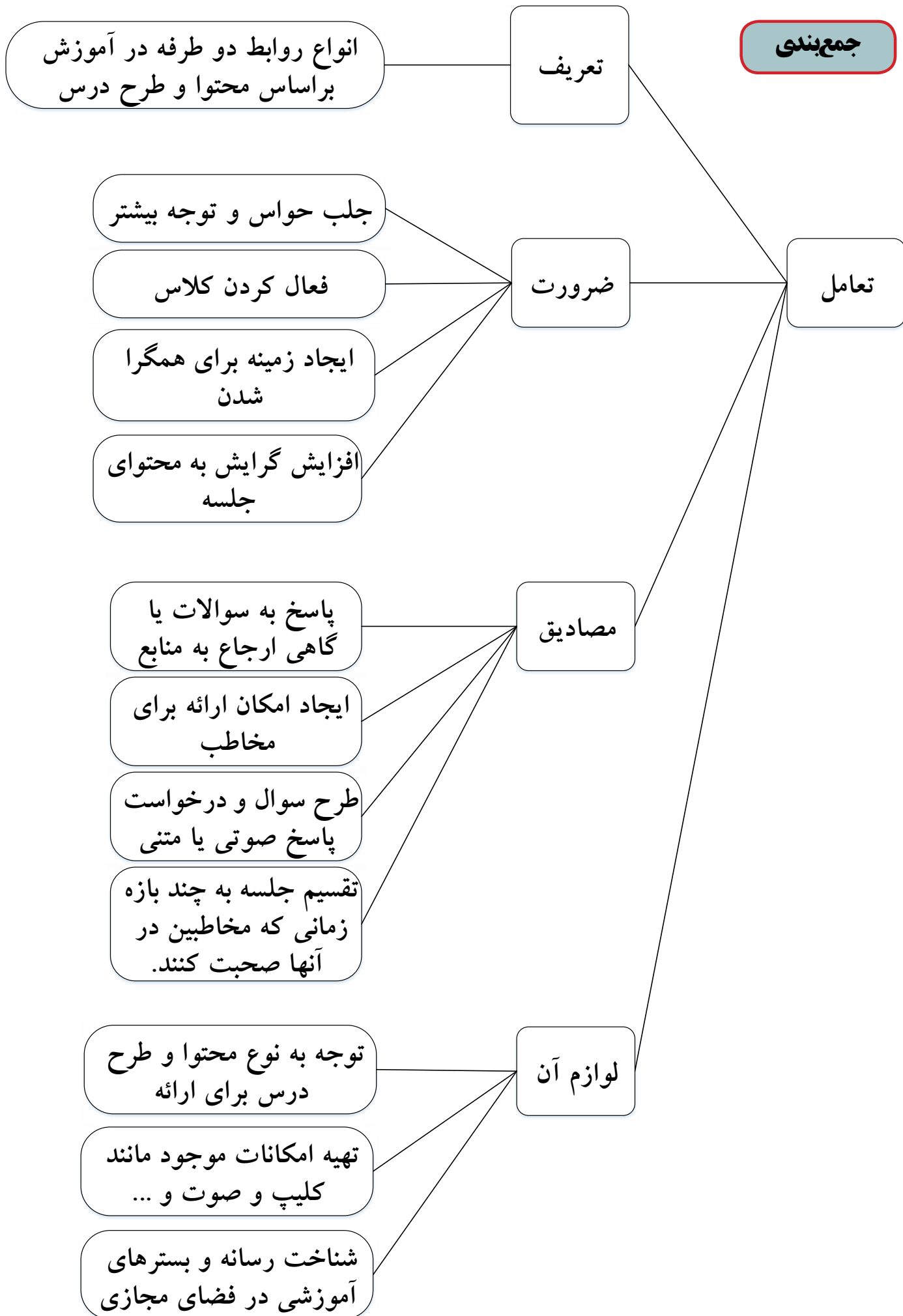
خانم احمدیان: هر چقدر امکانات را بهتر بشناسیم، بهتر هم می‌توانیم با مخاطب تعامل کنیم. تخته می‌تواند یک امکان تعامل باشد. شما ممکن است به مخاطب بگویید تمام سوالاتتان را مطرح کنید و پس از جلسه، متن سوال و پاسخ را در کانال کلاس قرار دهید. با توجه به فضای آموزشی، بسترها و امکاناتی که داریم می‌توانیم تعاملات را تنوع دهیم. به نظرم ما نباید تعامل را محدود به جلسه آنلاین کنیم. می‌توانیم از فرصت‌هایی که در طول هفته داریم یا کمک پشتیبان یا طراحی یک فرم استفاده نماییم.

<<< اگر مخاطب تمایل به مشارکت نداشته باشد، چه کنیم؟

خانم احمدیان: نظر شخصی بنده این است که هیچ اشکالی ندارد. مخاطب باید احساس امنیت کند. ولی توجه داشته باشیم که پویایی در طول جلسه حفظ شود و کلاس پویا باشد. حالا دو نفر هم نمی‌خواهند حرف بزنند و مشکلی نیست.

<<< سوره‌ای از قرآن را پیشنهاد می‌کنید که برای انتقال مطلب و ارتباط با مخاطب به مربی کمک کند؟

خانم برومندپور: در این باب سوره مبارکه عبس فوق‌العاده اثرگذار است. انس با این سوره، قدرت در انتقال مطلب متناسب با مخاطب را افزایش می‌دهد. به ویژه در فضای مجازی که ما نمی‌توانیم مخاطب را ببینیم خیلی زیبا اتفاق می‌افتد. سعی کنید با سوره عبس انس پیدا کنید که این اتفاق خیلی زیبا واقع شود.

نقش پشتیبان در فضای مجازی

<<< با توجه به اینکه در فضای مجازی به غیر از مربی یک پشتیبان هم مشارکت دارد، شما برای هماهنگی این نقش‌ها چه پیشنهادهایی دارید؟

یکی از فعالین بیوت نورانی: بهتر است قبل از کلاس مربی و پشتیبان با هم هماهنگ باشند که هر کدام قرار است چه کاری انجام دهند. خوب است قبل از کلاس، مربی سرعت اینترنت خود را بررسی کند. خوب است هم مربی و هم پشتیبان کیفیت صدای میکروفون یا هندزفری خود را بررسی کنند. هم چنین فاصله مناسب با میکروفون را رعایت نمایند. این بررسی‌ها لازم است تا صوت، بی کیفیت ضبط نشود.

خانم احمدیان: پشتیبان می‌تواند در کارهای فنی و یا حتی کارهای تعلیم کمک کند. مثلاً می‌توان ایشان را مربی بعدی فرض کرد و از او در برنامه‌ریزی تدریس کمک گرفت یا حتی تدریس در یک یا چند جلسه را به ایشان محول کرد. بنده، خودم از پشتیبانم در تصحیح تمرین و تهیه یک جدول برای نوشتن فعالیت اعضای کلاس خیلی کمک گرفتم و واقعا از ایشان متشکرم.

کلام آخر

<<< به عنوان کلام آخر هر یک از عزیزان بفرمایند که به نظرتان چه نکته مهمی است که مریبان باید به آن توجه ویژه داشته باشند؟

خانم بخشی: از آن جایی که علم و روایات موجب نورانیت و تاثیرگذاری بیشتری در آموزش حُسن محور می‌شود، تدبر در آیات و روایات برای مربی ضروری است. مریبان مدرسه قرآن همه اهل تدبر هستند ولی موضوعی که لازم است بگوییم این است که به بهانه درس‌دادن، یادگیری تدبر خود را تعطیل نکنیم. تدبر خود را در اولویت دوم قرار ندهیم بلکه هر چقدر می‌توانیم خود را تقویت کنیم که ان‌شاءالله اثر القایی بیشتری بر روی مخاطب خواهد داشت.

خانم خوش اخلاق: مریبان برای کلاس‌های تدبر حتماً قرارهای طهارتی بگذارند. ما تدبر مکی داشتیم. شاید باورتان نشود اما از سوره‌های شعراء، نمل و قصص نکته طهارتی تعریف می‌کردیم و خودمان را ملزم می‌کردیم در حد یک آیه به آن عمل کنیم. برای اعضای کلاس جالب بود. آنها فکر می‌کردند تدبر مکی یعنی روش، یعنی نمودار، در صورتی که ما گفتیم اصل، در قرآن خواندن است و در همه آیات، ختم مفهومی با رویکرد مقدمات تدبر را داشتیم. حالا ممکن است دوستان بخواهند تدبرهای بالاتری درس بدهند اما این را لحاظ بفرمایند.

یک کار دیگر این بود که الحمدلله پشتیبان‌های ما خیلی کمک‌کننده بودند. این بزرگواران دو یا سه دقیقه قبل از آمدن ما به کلاس، دعاهای حضرت زهراء علیها السلام یا دعای صباح امیرالمومنین علیه السلام را پخش می‌کردند و این کار خیلی برای دوستان ارزشمند بود. خود ما هم البته اساتیدمان به ما یاد دادند که شروع کلاس را هدیه به ساحت مقدس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اظهاری علیه السلام و حضرت صدیقه طاهره علیها السلام کرده و همه بیماران و گرفتاران را دعا کنیم. در حقیقت یک شستشویی می‌کردیم و بعد وارد کلاس می‌شدیم. این توسل در ابتدای کلاس خیلی می‌تواند کمک‌کننده باشد، ولو در حد ۳۰ ثانیه. می‌توانیم هر دفعه کلاس‌مان را به یک امام و به یک معصوم هدیه کنیم.

و در آخر هم باید بدانیم که ما هیچ کاره‌ایم. فقط یک دست و پایی می‌زنیم. مثل اینکه ما یک سطل آب را در یک بیابان می‌آوریم و آن که باید باران بریزد، صاحب آب است و همه این کارمان یک دعاست. لذا تمام کلاس‌هایی که برگزار می‌کنیم، اظهار دعاست و اظهار فقر و انکسارمان در برابر عدم فهم حقایق است. حتماً در دامن ما مطالب و حقایق را می‌ریزند و بدانیم وقتی وارد کلاس قرآن می‌شویم، وارد ابواب بهشت و به ضیافت خدا در بهشت وارد شده‌ایم.

صاحب امتیاز | احمدرضا اخوت

زیرنظر | هیأت سردبیره

مدیر مسئول | فاطمه سادات شریعتمدارے

هیأت تحریریه | دانشجویان مدرسه قرآن و عترت علیها السلام (کاشفون)

کانال اطلاع رسانی

مجمع مدارس دانشجویی قرآن و عترت علیها السلام

@QuranEtratSchool

